

ТАНИЛЦУУЛГА (Товч)

Дархлаажуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Дархлаажуулалтын тухай хуулийг 2000 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдөр баталж, дагаж мөрдөж эхэлснээс хойш цаг үеийн нөхцөл байдал, нийгмийн захиалга, хүн амын эрүүл мэндийг сахин хамгаалах шаардлагаар уг хуульд олон удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Дээрх нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь дархлаажуулалтын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжин, заавал хийх дархлаажуулалтын нэр, төрлийг нэмэгдүүлж, дархлаажуулалтын тухай хууль тогтоомж, дархлаажуулах бэлдмэлд тавих улсын хяналт, хангамжтай холбогдсон харилцааг зохицуулсан олон давуу талтай юм.

Дархлаажуулалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “Заавал хийх дархлаажуулалтад сүрьеэ, халдварт саа (полиомиелит), В вируст гепатит, сахуу, хөхүүл ханиад, татран, улаанбурхан, В хэв шинжийн хемофилюс инфлюенза нянгийн халдвар, гахай хавдар, улаануудын эсрэг сэргийлэх тарилга орно.” гэж заасан.

Монгол Улс 1987 оноос дархлаажуулалтын товлолыг бий болгож, 1991, 1993, 2006, 2009 онд шинэчлэн баталсан бөгөөд “Дархлаажуулалтын үндэсний товлолыг шинэчлэн батлах тухай” Засгийн газрын 2009 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдрийн 185 дугаар тогтоолыг улсын хэмжээнд мөрдөн ажиллаж байна. Уг тогтоолд зааснаар заавал хийх дархлаажуулалтын үндэсний товлолын дагуу 10 халдварт өвчний эсрэг 6 төрлийн вакцинаар 0-15 насны хүүхдүүдийг дархлаажуулж, дархлаажуулалтын хамралт 95 хувь ба түүнээс дээш байна.

Хүн амын өвчлөлийн нөхцөл байдалтай уялдуулан дархлаажуулалтын товлолд шинэ вакцин нэвтрүүлэх практик шаардлага гарч байна. Тодруулбал хүн амын өвчлөл, нас баралтын томоохон шалтгаан болсон А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг вакцин нэвтрүүлэх шаардлагатай байна.

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын мэдээлснээр 2022 оны байдлаар 46 улс А вируст гепатитын вакциныг дархлаажуулалтын үндэсний товлолд нэвтрүүлсэн байна. Америкийн Нэгдсэн Улсад хийсэн судалгаагаар А вируст гепатитын халдварын эсрэг вакцинжуулалтад бүх нийтийг хамруулахад жил бүр 94957 халдвар, 46179 амбулаторийн үзлэг, 1286 эмнэлэгт хэвтэлт, 15 нас баралтаас сэргийлж 21223 америк долларыг хэмнэсэн бол Бразил, Аргентин Улсад эдийн засгийн үр ашигтай гэсэн ижил төстэй үр дүн гарсан байна.

Пневмококкийн эсрэг вакциныг 2016 оноос эхлэн нийслэлийн дүүргүүдэд, 2017 оноос өвчлөл, эндэгдэл ихтэй зарим аймаг, 2019 оноос улсын хэмжээнд бүрэн нэвтрүүлсэн. Пневмококкийн эсрэг 13 цэнт вакцины үр дүнг судалсан судалгаагаар пневмококкоор үүсгэгдсэн уушгины хатгалгаа 26 хувь, хүнд хэлбэрийн хатгалгаа 42 хувь, маш хүнд хэлбэрийн уушгины хатгалгаа 46 хувиар тус тус буурсан үр дүнтэй гарсан байна.

Хүний папиллома вирус (ХПВ)-ийн эсрэг вакцины нөлөөлөл ба зардал-үр дүнгийн шинжилгээг дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын санхүүжилтээр Олон улсын PATH байгууллага, Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургууль, Хавдар судлалын үндэсний төв, Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв хамтран 2018 онд зохион байгуулсан. Вакцины зардлын-үр дүн, нөлөөллийг олон улсад тооцдог UNIVAC болон TRIVAC-н загварчлалын дагуу зардал-үр ашгийг 3 хувилбараар тооцон үр дүнг үнэлэхэд вакциныг нэвтрүүлэх нь үр ашигтай бөгөөд товлолын вакцинд нь эдийн засгийн үр дүнтэй гэсэн дүгнэлт гарсан байна.

Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээ, хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, үзэл баримтлал, олон улсын болон манай улсад хийгдсэн судалгаагаар хангалттай үр дүнгүүд гарч вакцин нэвтрүүлж эхлэхээс өмнөх үетэй харьцуулахад өвчлөл буурсан үзүүлэлттэй байна.

Хуулийн төсөлд зарчмын шинжтэй дараах өөрчлөлтийг тусгалаа. Үүнд:

А вирус гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг вакциныг заавал хийх дархлаажуулалтад хамрагдах сэргийлэх тарилгын нэр төрөлд нэмж тусгахаар хуулийн төсөл боловсруулсан.

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулагдсан бөгөөд хуулийн төсөлтэй уялдуулан боловсруулах хууль тогтоомжийн төсөл байхгүй болно.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЯАМ

ТАНИЛЦУУЛГА (Дэлгэрэнгүй)

Дархлаажуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Дархлаажуулалтын тухай хуулийг 2000 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр баталж, дагаж мөрдөж эхэлснээс хойш цаг үеийн нөхцөл байдал, нийгмийн захиалга, хүн амын эрүүл мэндийг сахин хамгаалах шаардлагаар уг хуульд олон удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Дээрх нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь дархлаажуулалтын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжин, заавал хийх дархлаажуулалтын нэр, төрлийг нэмэгдүүлж, дархлаажуулалтын тухай хууль тогтоомж, дархлаажуулах бэлдмэлд тавих улсын хяналт, хангамжтай холбогдсон харилцааг зохицуулсан олон давуу талтай юм.

Дархлаажуулалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэгт “Заавал хийх дархлаажуулалтад хамрагдах сэргийлэх тарилгын нэр төрөлд хийх өөрчлөлтийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно” гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 2.2-дахь заалтын 8-д “Товлолт дархлаажуулалтын хамралтыг нэмэгдүүлж, вируст гепатитын өвчлөл, сүрээгийн тохиолдлыг бууруулсан байна.” гэж, мөн заалтын 9-т “Сэргийлж болох эх, хүүхдийн эндэгдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлийг багасгаж, эх нялхсын болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин буурсан байна” гэж, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 203 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 2.1.5.2-т “Монгол Улсын хэмжээнд мөрдөх заавал хийх дархлаажуулалтын үндэсний товлолыг шинэчлэн батлуулна” гэж тус тус заасан байна.

Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Дархлаажуулалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “Заавал хийх дархлаажуулалтад сүрьеэ, халдварт саа (полиомиелит), В вируст гепатит, сахуу, хөхүүл ханиад, татран, улаанбурхан, В хэв шинжийн хемофиллюс инфлюэнза нянгийн халдвар, гахай хавдар, улаануудын эсрэг сэргийлэх тарилга орно” гэж заасан байна.

Монгол Улс 1923 оноос цагаан цэцэг, 1962 оноос полиомиелит, 1966 оноос сахуу, татран, хөхүүл ханиад, 1974 оноос улаанбурхан, 1987 оноос сүрьеэ, 1991 оноос В вируст гепатитын халдварын эсрэг вакциныг дархлаажуулалтад нэвтрүүлсний үр дүнд 1940 оноос цагаан цэцэг, 2000 оноос полиомиелит өвчнийг устгаж, дархлаажуулалт бүхий бусад халдварт өвчнийг хяналтад аваад байна.

Монгол Улс 1987 оноос дархлаажуулалтын товлолыг бий болгож, 1991, 1993, 2006, 2009 онд шинэчлэн баталсан. “Дархлаажуулалтын үндэсний товлолыг шинэчлэн батлах тухай” Монгол Улсын Засгийн Газрын 2009 оны 185 дугаар тогтоолыг улсын хэмжээнд мөрдөн ажиллаж байна. Уг тогтоолд зааснаар заавал хийх дархлаажуулалтын үндэсний товлолын дагуу 10 халдварт өвчний эсрэг 6 төрлийн вакцинаар 0-15 насны хүүхдүүдийг дархлаажуулж, дархлаажуулалтын хамралт 95 хувь ба түүнээс дээш байна.

Шинэ вакцины хөгжүүлэлт, хүн амын өвчлөлийн нөхцөл байдалтай уялдуулан дархлаажуулалтын товлолд шинэ вакцин нэвтрүүлэх практик шаардлага гарч

байна. Тодруулбал хүн амын өвчлөл, нас баралтын томоохон шалтгаан болсон А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг вакцин нэвтрүүлэх шаардлагатай байна.

Дэлхийн 195 улс оронд 1990-2016 он хүртэлх хугацаанд оношлогдсон уушгины үрэвслийн тоон мэдээг судалсан судалгаанаас харахад амьсгалын доод замын үрэвсэл тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн тэргүүлэх шалтгаан болж байна. Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын мэдээлснээр 5 хүртэлх насны хүүхдийн 14 хувь нь уушгины хатгалгаа өвчнөөр нас барж, 39 секунд тутам уушгины үрэвслийн улмаас дэлхийд 1 хүүхэд эндэж байна. 2016 онд дэлхий нийтэд бүртгэгдсэн амьсгалын доод замын халдварын шалтгаант нас баралтын 61.4%-ийг 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл эзэлж байна. Үүний нэгэн адил Монгол Улсын хүн амын дундах өвчлөл, нас баралтын тэргүүлэх шалтгаан болох амьсгалын тогтолцооны өвчлөлийн дотор уушгины хатгалгаа өвчин 51.2 хувийг эзэлж, пневмококкоор үүсгэгдсэн уушгины хатгалгаа өвчин 2 хүртэлх насны хүүхдүүдийн дундах өвчлөл, нас баралтын гол шалтгаан болж байсан. Үүнтэй холбоотой 2016 оноос Улсын Засгийн газар, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран пневмококкийн эсрэг 13 цэнт вакциныг улсын хэмжээнд үе шаттай нэвтрүүлж эхэлсэн. Үүний үр дүнд пневмококкоор үүсгэгдсэн уушгины хатгалгаа 26 хувь, хүнд хэлбэрийн хатгалгаа 42 хувь, маш хүнд хэлбэрийн хатгалгаа 46 хувиар тус тус буурсан байна.

2020 оны байдлаар Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын гишүүн 194 орноос 148 улс нь пневмококкийн эсрэг вакциныг дархлаажуулалтын үндэсний товллод нэвтрүүлсэн байна.

Монгол Улсад 2011 оноос өмнө ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн хүүхдүүдийн дунд А вируст гепатитын халдварын дэгдэлт бүртгэгдэж, жил бүр 9000 гаруй хүүхэд шинээр өвчилж, өвчлөгсдийн 70 гаруй хувийг 9 хүртэлх насны хүүхэд эзэлж байсантай холбоотой Эрүүл мэндийн сайдын 2011 оны 357 дугаар тушаалаар улсын хэмжээнд тархвар судлалын заалтаар 1 нас 2 сартай, 2 настай хүүхдүүдийг дархлаажуулснаар шинэ тохиолдлын тоо 21.5 дахин буурсан үр дүнтэй байна.

Хүний папиллома вирус нь умайн хүзүүний хорт хавдрын өвчлөл, эндэгдлийн гол шалтгаан болдог ба манай улсад уг вирусийн халдварын тархалт өндөр байна. Тухайлбал, Зүүн Өмнөд Азийн орнуудад 100 000 хүн амд умайн хүзүүний хорт хавдрын өвчлөлийн түвшин 10.9, нас баралтын түвшин 4.1 байгаа бол манай улсад өвчлөл 100 000 хүн амд 23.5, нас баралт 10.2 байгаа нь бүс дотроо өвчний дарамт хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна. Монгол Улсад умайн хүзүүний хорт хавдар эмэгтэйчүүдэд зонхилон тохиолдох хавдрын 2 дугаарт, нийт хорт хавдрын шинэ тохиолдлын 4 дүгээрт, нас баралтын 5 дугаарт эрэмбэлэгдэж байна.

“Хүний папиллома вирус (ХПВ)-ийн эсрэг вакцины нөлөөлөл ба зардал-үр дүнгийн шинжилгээ”-г Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын санхүүжилтээр Олон улсын PATH байгууллага, Монгол Улсын Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургууль, Хавдар судлалын үндэсний төв, Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв хамтран 2018 онд зохион байгуулсан. Вакцины зардлын үр дүн, нөлөөллийг олон улсад тооцдог UNIVAC болон TRIVAC–н загварчлалын дагуу зардал-үр ашгийг 3 хувилбараар тооцон үр дүнг үнэлэхэд вакциныг нэвтрүүлсэнээр үр ашигтай бөгөөд товллолын вакцинд хамруулах нь эдийн засгийн үр дүнтэй гэсэн дүгнэлт гарсан байна.

Товлолын дархлаажуулалтад А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг вакциныг нэвтрүүлэх нь эдийн засгийн хувьд өндөр үр ашигтай байна. Тухайлбал, А вируст гепатит, пневмококкийн эсрэг вакциныг

тархвар судлалын заалтаар үндэсний хэмжээнд хийж, зардлыг улсын төсөвт тусган хэвшсэн байна. Үүнд: А вируст гепатитын эсрэг вакциныг Эрүүл мэндийн сайдын 2011 оны 357 дугаар тушаалаар улсын хэмжээнд тархвар судлалын заалтаар 2 тунгаар, пневмококкийн эсрэг 13 цэнт вакциныг 3 тунгаар тархвар судлалын заалтаар хийж, А вируст гепатитын эсрэг вакцины зардалд 4.3 тэрбум төгрөг, пневмококкийн эсрэг вакцины зардалд 3.1 тэрбум төгрөг, нийт 7.7 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт жил бүр тусгадаг тул төсөвт нэмэлт ачаалал өгөхгүй.

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын дархлаажуулалтын зөвлөх бүлгээс (SAGE) хүний папиллома вирусийн эсрэг вакциныг 1 тунгаар тариулахад халдвараас сэргийлэх хангалттай сайн дархлаа тогтож байгаа болохыг нотолсон судалгаануудын үр дүнд үндэслэн зорилтот бүлэгт уг вакциныг 1 тунгаар хийж болохыг улс орнуудад зөвлөсөн байна.

Хүний папиллома вирусийн эсрэг вакциныг заавал хийх дархлаажуулалтын үндэсний товллод 2023 оноос эхлэн нэвтрүүлэхээр төлөвлөсөн бөгөөд зөвхөн 11 настай 70 000 гаруй хүүхдийг 1 тунгаар вакцинжуулахаар тооцоход нэг жилд ойролцоогоор 1.5 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт тусгах шаардлага бий болоод байна.

А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг вакцин нь заавал хийх дархлаажуулалтад хамрагдах сэргийлэх тарилгын нэр төрөлд оруулснаар умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлж, халдварт өвчний, тохиолдол, нас баралтыг бууруулах эерэг үр дагавар бий болох юм.

Иймд хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайлан, судалгааны үр дүнд үндэслэн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 23.1 дэх хэсэгт зааснаар “А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдварын эсрэг сэргийлэх тарилгыг заавал хийх дархлаажуулалтад хамрагдах сэргийлэх тарилгын нэр төрөлд нэмж тусгахаар хуулийн төслийг боловсруулсан.

Хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн зүйл заалт:

1 дүгээр зүйл. Дархлаажуулалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн “В хэв шинжийн хемофилюс инфлюэнза нянгийн халдвар” гэсний дараа “А вируст гепатит, пневмококк, хүний папиллома вирусийн халдвар” гэж заавал хийх дархлаажуулалтын нэр төрөлд 3 вакцины нэрийг нэмж тусгаж байна.

Дархлаажуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон Олон улсын гэрээ болон бусад хуультай нийцсэн болно.

Дархлаажуулалтын тухай хуульд нэмэлт орж байгаатай холбогдуулан ямар нэг хуульд нэмэлт өөрчлөлт орохгүй.